

ТЕМА 3. АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО

План:

1. Загальна характеристика адміністративного права. Адміністративні правові відносини.
2. Державна служба.
3. Адміністративний проступок.
Складання адміністративного правопорушення.
4. Санкції в адміністративному праві.
5. Адміністративна відповідальність неповнолітніх.

Предмет і метод адміністративного права. Співвідношення адміністративного права з іншими галузями права

Адміністративне право - це сукупність правових норм, які регулюють суспільні відносини, що формуються під час забезпечення органами виконавчої влади і органами місцевого самоврядування реалізації та захисту прав, свобод і законних інтересів фізичних і юридичних осіб, а також в процесі державного і самоврядного управління в сферах соціально-економічного й адміністративно-політичного розвитку та охорони громадського порядку.

Адміністративне право є самостійною галуззю права, що характеризується високою мобільністю, комплексним характером, тернистим шляхом свого становлення. Адміністративне право посідає своє особливе місце в системі права та відрізняється від інших галузей права предметом і методом правового регулювання.

Предметом адміністративного права є суспільні відносини, що формуються:

- у процесі державного управління економічною, соціально-культурною та адміністративно-політичною галузями, а також щодо реалізації повноважень органами місцевого самоврядування, громадськими організаціями та деякими іншими недержавними інституціями, делегованих їм повноважень органами виконавчої влади;
- у процесі діяльності органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб щодо забезпечення реалізації та захисту в адміністративному порядку прав і свобод громадян, надання їм, а також юридичним особам різноманітних адміністративних (управлінських) послуг;
- у процесі внутрішньої організації та діяльності усіх державних органів, адміністрацій державних підприємств, установ та організацій, а також у зв'язку з державною службою або в органах місцевого самоврядування;
- реалізації юрисдикції адміністративних судів і поновлення порушених прав громадян та інших суб'єктів адміністративного права; .

- а також під час застосування заходів адміністративного примусу, включаючи адміністративну відповідальність, щодо фізичних і юридичних осіб.

Будь-яку галузь характеризує і своєрідний **метод правового регулювання** як сукупність способів, засобів, прийомів, що використовуються законодавцем для забезпечення регулюючої дії норм у галузі.

В адміністративному праві використовуються способи регулювання, що властиві імперативному та диспозитивному методам правового регулювання. Для адміністративного права характерні такі *методи правового регулювання*:

- **метод влади–підпорядкування** або метод прямого розпорядництва, коли одна сторона відносин є юридично владною, а інша - юридично підвладною (наприклад, відносини між патрульним поліції та учасниками дорожнього руху);
- **метод рекомендацій** - рекомендації одного суб'єкта відносин, які набувають правової сили за умови прийняття їх іншим;
- **метод узгодження** - він регулює відносини між суб'єктами, які не знаходяться у підпорядкуванні;
- **метод рівності** - означає, що суб'єкти, які знаходяться на одному рівні державного механізму, здійснюють у формі адміністративного договору спільні дії.

Адміністративне право, зберігаючи своєрідність, виражену в його предметі і методі, тісно взаємодіє практично з усіма існуючими галузями права.

1. **Адміністративне та конституційне право.** Конституційні норми є базовими для адміністративного права, в сфері якого вони знаходять свою конкретизацію, практичне втілення. Між ними спостерігаються відмінності у методі правового регулювання. Конституційне право регулює відносини, які перебувають у статичному стані. Адміністративне право регулює ті ж самі відносини, але в їхньому розвитку, у стані реалізації.

2. **Адміністративне та трудове право.** Адміністративне право регулює управлінські аспекти трудової діяльності, тобто управління та організацію трудового процесу. Норми трудового права визначають статус працівників як учасників трудового процесу, а норми адміністративного права — державно-службові відносини.

3. **Адміністративне та фінансове право.** Тут спостерігається схожість у методах правового регулювання й розбіжність у предметах правового регулювання. Фінансове право регулює відносини, які складаються у процесі мобілізації, розподілу, перерозподілу та використання коштів, що становлять національний дохід держави. Адміністративне ж право регулює державні процедурні правила здійснення фінансових справ, організаційні структури, форми фінансових відносин тощо. Таким чином, фінансове право регулює відносини щодо розподілу фінансів, а адміністративне право — організаційні питання роботи фінансових органів, тобто фінансове право регулює фінансові

відносини як особливий різновид економічних відносин, а адміністративне право — управлінські відносини в галузі фінансів.

4. **Адміністративне право та цивільне право.** Галузі різняться характером Інтересу, що лежить в основі тих або інших правовідносин. Якщо переважає публічний інтерес, правовідносини відносяться до публічного права, якщо приватний - до приватного права. Адміністративне право - складова публічного права, цивільне право - приватного права. Спостерігається деяка схожість у предметі правового регулювання, оскільки обидві галузі регулюють відносини майнового характеру. Проте, норми адміністративного права регулюють відносини майнового характеру по управлінню державним майном, адміністративно-правову діяльність з організаційно-владного розпорядження майном. Більш суттєві розбіжності спостерігаються у методах правового регулювання. Сторони цивільно-правових відносин рівноправні, сторони адміністративно-правових відносин підпорядковані одна одній.

5. **Адміністративне право та земельне, аграрне, природо-ресурсне, митне, податкове право тощо.** Співвідношення полягає у тому, що значна частина відносин, які регулюються нормами зазначених галузей, регулюється й нормами адміністративного права і притаманними йому методами.

Система адміністративного права - це його внутрішня структура. Вчені - адміністративісти традиційно вважають, що адміністративне право складається із Загальної та Особливої частин.

Загальна частина об'єднує норми, які регулюють (визначають):

- загальні принципи державного управління;
- правове становище суб'єктів адміністративного права;
- форми і методи управлінської діяльності;
- адміністративне-право в і режими;
- адміністративну відповідальність;
- адміністративний процес;
- засоби забезпечення законності і дисципліни в державному управлінні.

Особлива частина включає норми, які регулюють управління в окремих галузях народного господарства (економіці, сільському господарстві, транспорті, підприємницькій діяльності, адміністративно-політичній діяльності, міжгалузеве управління тощо).

Останнім часом в літературі виділяють додатково й **Спеціальну частину**, яка об'єднує норми, що регулюють адміністративно-правову діяльність суб'єктів управління конкретними сферами (адміністративна діяльність органів внутрішніх справ тощо).

Джерела адміністративного права — це зовнішні форми вираження адміністративно-правових норм. Той факт, що адміністративне право регулює значну кількість суспільних відносин різноманітного обсягу, й зумовлює

чисельність джерел адміністративного права. Джерела адміністративного права складають певну систему, в якій можна виділити:

1. Конституцію України від 28 червня 1996 р.;
2. Кодекс про адміністративні правопорушення (КпАП) України від 7 грудня 1984 р.;
3. Кодекс адміністративного судочинства (КАС) України від 6 липня 2005 р.;
4. Закони України (зокрема закони України "Про державну службу", "Про звернення громадян", "Про освіту", "Про громадські об'єднання", "Про запобігання корупції" тощо);
5. Постанови та розпорядження Верховної Ради України;
6. Укази та розпорядження Президента України;
7. Постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України;
8. Накази, інструкції міністерств, державних комітетів, органів виконавчої влади зі спеціальним статусом;
9. Накази керівників державних підприємств, установ, організацій;
10. Нормативні акти місцевих рад та їх виконавчих органів (рішення, розпорядження);
11. Міжурядові угоди, ратифіковані Верховною Радою України;
12. Акти союзного законодавства, якщо вони не суперечать Конституції та законодавству України до прийняття аналогічних документів органами України.

Адміністративне право як галузь права, як галузь правової науки та як навчальна дисципліна

Адміністративне право як галузь права є однією з провідних галузей права України і належить до фундаментальних галузей права. Це сукупність правових норм, які регулюють суспільні відносини, що формуються під час забезпечення органами виконавчої влади і органами місцевого самоврядування реалізації та захисту прав, свобод і законних інтересів фізичних і юридичних осіб, а також в процесі державного і самоврядного управління в сферах соціально-економічного й адміністративно-політичного розвитку та охорони громадського порядку.

Адміністративне право як навчальна дисципліна є обов'язковою у навчальних планах при підготовці майбутніх юристів. Слід зазначити, що як навчальна дисципліна, адміністративне право - більш широка категорія, ніж галузь права, тому що вона не лише вивчає питання правових норм, а й формує цілісну теоретичну абстраговану модель адміністративно-правового регулювання відповідних суспільних відносин. До цієї моделі входять такі складові, як правові відносини, суб'єкти адміністративного права, способи забезпечення законності й дисципліни, механізм адміністративно-правового регулювання тощо.

Адміністративне право як правнича наука - це складова частина юридичної науки. Це система поглядів, ідей, уявлень про адміністративне законодавство, державне управління, реформування й тенденції розвитку адміністративного права, його принципи, про адміністративне право зарубіжних країн. Як наука адміністративне право є ширшою категорією, ніж галузь права та навчальна дисципліна, тому що вона вивчає такі питання, які не входять у поняття галузі адміністративного права і не вивчаються в курсі зазначеної навчальної дисципліни, зокрема: перспективи реформування сучасного адміністративного права; співвідношення адміністративно-правових інститутів; взаємозв'язок адміністративного права з іншими юридичними та неюридичними (управління, державне управління, політологія, соціологія) науками; використання досягнень закордонної адміністративно - правової науки тощо.

Норми адміністративного права. Адміністративно-правові відносини

Адміністративно-правова норма — це формально визначене, загальнообов'язкове правило поведінки, встановлене та охороняєме державою, метою якого є регулювання суспільних відносин, що виникають, змінюються і припиняються у сфері забезпечення органами виконавчої влади і органами місцевого самоврядування реалізації та захисту прав, свобод і законних інтересів фізичних і юридичних осіб, а також в процесі державного і самоврядного управління в сферах соціально-економічного й адміністративно-політичного розвитку та охорони громадського порядку.

Види адміністративно-правових норм:

норми зустрічається досить рідко. Як правило, зустрічається двочленна структура норми (гіпотеза і диспозиція), а санкція передбачається в інших норм

1. *за функціональним призначенням:*
 - регулятивні;
 - правоохоронні;
2. *за формою припису:*
 - зобов'язуючі (приписні) — зобов'язують здійснити певні дії;
 - заборонні — забороняють вчиняти ті чи інші дії;
 - дозвільні (управомочні, повноважні, диспозитивні) — управомочують діяти в рамках вимог норми, вчиняти активні дії;
 - стимулюючі (заохочувальні) — забезпечують вплив на поведінку учасників правовідносин за допомогою засобів морального та матеріального характеру;
 - рекомендаційні — надають учасникам правовідносин можливість пошуку на й оптимальнішого варіанту поведінки;
3. *за адресатами:*
 - для органів державної виконавчої влади;
 - для інших державних органів;
 - для державних службовців;

- для державних підприємств, установ, організацій;
- для недержавних підприємств, установ, організацій;
- для громадян, іноземних громадян, осіб без громадянства;
- 4. *за змістом:*
 - матеріальні;
 - процесуальні;
- 5. *за межами дії:*
 - у просторі;
 - у часі;
 - за колом осіб;
- 6. *за ступенем загальності:*
 - загальні;
 - міжгалузеві;
 - місцеві (локальні);
- 7. *за повнотою викладення змісту:*
 - визначені (абсолютно визначені, відносно визначені);
 - відсильні;
 - бланкетні;
- 8. *за юридичною силою нормативних актів, у яких норми зафіксовані:*
 - що містяться у законах;
 - що містяться в указах, розпорядженнях;
 - що містяться в постановах;
 - що містяться в рішеннях;
 - що містяться в наказах;
 - що містяться в інструкціях тощо.

Структура адміністративно-правової норми — це її внутрішня побудова, визначений порядок взаємозв'язку, взаємообумовленості і взаємозалежності складових частин норми.

Адміністративно-правові норми складаються із гіпотези, диспозиції і санкції.

Гіпотеза — частина норми, яка вказує на фактичні умови, за наявності яких норма застосовується. Гіпотезу можна назвати юридичним фактом.

(Наприклад, особи чоловічої статі, які досягли 18 років, зобов'язані з'явитися на призовний пункт).

Диспозиція — частина норми, в якій сформульовано саме правило поведінки (обов'язок отримати паспорт, подати до податкової адміністрації декларацію про доходи).

Санкція — частина норми, в якій вказується на захід впливу з боку держави у випадку порушення правил, передбачених нормою.

Проте, класична структура (як правило, у КпАП тощо).

Адміністративно-правові відносини — це суспільні відносини у сфері державного управління, учасники яких виступають носіями прав і обов'язків, урегульованих нормами адміністративного права.

Адміністративно-правові відносини є різновидом правових відносин, а тому характеризуються їх загальними ознаками.

Складовими частинами адміністративно-правових відносин є: суб'єкти, об'єкти та юридичні факти.

Юридичний факт — це життєва обставина, з якою норми права пов'язують виникнення, зміну або припинення правовідносин. Учасники адміністративно-правових відносин мають конкретні права та обов'язки і є суб'єктами правовідносин. Об'єкт — це те, заради чого виникають правовідносини. Об'єктом адміністративно-правових відносин є поведінка учасників управлінських відносин (дії, утримання від дій).

Адміністративно-правові відносини характеризуються усіма ознаками правових відносин, але, крім цього, **мають деякі особливості**, які полягають у тому, що:

1. адміністративно-правові відносини складаються у сфері управління, тобто в повсякденній практичній реалізації завдань і функцій держави щодо здійснення управління господарським, соціально-культурним будівництвом, адміністративно-політичною сферою, іншою управлінською діяльністю;

2. в усіх відносинах однією із сторін обов'язково є орган виконавчої влади (державного управління) або громадська організація, наділена державно-владними повноваженнями;

3. адміністративно-правові відносини — це особливий зв'язок між їх учасниками, один з яких за даних обставин має право вимагати від іншого такої поведінки, яка передбачена адміністративно-правовою нормою;

4. орган управління зобов'язаний реалізувати свої матеріально-правові та процесуальні права, тобто право є одночасно і обов'язком суб'єкта адміністративно-правових відносин;

5. адміністративно-правові відносини можуть виникнути за ініціативою будь-якого суб'єкта адміністративного права, але згода іншої сторони не є обов'язковою умовою для їх виникнення;

6. порушення однією із сторін своїх обов'язків зумовлює її відповідальність не перед іншою стороною, а перед державою в особі її компетентних органів;

7. адміністративно-правові відносини, що виникають між органами виконавчої влади та іншими суб'єктами адміністративного права, не завжди є відносинами, які здійснюються за методом влади та підпорядкування. Ці відносини можуть реалізовуватися на засадах як влади і підпорядкування, так і рівності сторін, тобто кожна сторона зобов'язана виконувати конкретні вимоги правової норми.

Адміністративне правопорушення (проступок) — протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на державний або громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законодавством передбачено адміністративну відповідальність.

Адміністративним деліктом визнається протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка скоєна особою, наділеною владними повноваженнями (державним службовцем), унаслідок якої було заподіяно матеріальну або моральну шкоду особі (фізичній, юридичній) або суспільству. Особливістю профілактики та попередження вчинення адміністративних деліктів у громадянському суспільстві є публічність органів державної влади, яка виражається, перш за все, у доступності для населення інформації щодо діяльності органів державної влади, а також можливості для громадян і громадських організацій впливати на їх діяльність. Адміністративна деліктологія – науковий напрям, навчальна дисципліна, практична діяльність, яка за своєю суттю є складовою адміністративного права.

Адміністративний делікт – особливий вид деліктів (правопорушень). За ступенем суспільної небезпеки адміністративні делікти поділялися на адміністративні злочини та адміністративні проступки. Суб'єктом учинення адміністративного делікту може бути тільки особа (публічна, державний службовець тощо), наділена владними повноваженнями. Адміністративний делікт – суспільне явище і, таким чином, – особливий вид публічного делікту.

Адміністративні проступки – це група публічних проступків у сфері управління. Суб'єктом таких правопорушень може бути тільки особа, наділена владними повноваженнями. Відповідальність посадових осіб за адміністративні проступки має регулювати Адміністративний кодекс України.

Санкція — елемент правової норми, що встановлює невігідні наслідки у разі порушення правила, визначеного диспозицією. Саме санкція є одним із засобів спонукання особи до додержання норми права. Стандартна норма права може бути викладена у вигляді формули «**якщо** → **то** → **інакше**», де «інакше» — це санкція.

1. Залежно від характеру негативних наслідків, що настають за порушення правила, визначеного в диспозиції:

а) *правовідновлюючі міри* — спрямовані на відновлення порушених прав і законних інтересів, виконання невиконаних або неналежним чином виконаних обов'язків, повернення до первісного стану (обов'язок повернути майно з незаконного володіння, визнання правового акта недійсним, спростування недостовірної інформації, поновлення на роботі);

б) *міри юридичної відповідальності* — додаткові втрати особистого, організаційного або майнового характеру, які настають внаслідок

правопорушення (штраф, конфіскацію, позбавлення батьківських прав, оголошення догани, звільнення);

в) *заходи попереджувального впливу* — (вилучення заборонених предметів, затримання правопорушника, арешт майна).

2. За сферою використання:

а) *конституційно-правові* — (визнання конституційним судом закону таким, що не відповідає конституції);

б) *цивільно-правові* — (визнання правочину недійсним, відшкодування збитків);

в) *адміністративно-правові* — (попередження, штраф, адміністративний арешт);

г) *дисциплінарні* — (винесення догани або звільнення з роботи);

д) *кримінально-правові* — (позбавлення волі, виправні роботи, штраф, конфіскація).

3. За ступенем визначеності :

а) *абсолютно визначені* — вичерпно визначають вид і кількісну міру державного примусу (штраф у подвійному розмірі);

б) *відносно визначеними* — передбачають можливість при правозастосуванні обрання різних видів санкцій (штраф або позбавлення волі) чи їх різної кількісної міри (позбавлення волі на строк від двох до п'яти років).

4. Залежно від кількості несприятливих наслідків, що загрожують порушнику:

а) *прості* — передбачають один невігідний наслідок (штраф);

б) *складні* — передбачають одночасне застосування декількох невігідних наслідків (позбавлення волі з конфіскацією майна);

в) *альтернативні* — передбачають декілька наслідків, один із яких може бути застосовано до правопорушника (штраф або обмеження волі).

Адміністративна відповідальність, і як вона застосовується до неповнолітніх

Адміністративна відповідальність – це вид юридичної відповідальності, який застосовується до особи, яка вчинила адміністративне правопорушення. Адміністративним правопорушенням визнається протиправна винна дія чи бездіяльність, яка посягає на державний або громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законодавством передбачено адміністративну відповідальність.

Адміністративній відповідальності підлягають особи, які досягли на момент вчинення адміністративного порушення 16-річного віку.

До осіб віком 16-18 років, які вчинили адміністративне правопорушення, застосовуються заходи впливу:

1) зобов'язання публічно попросити вибачення в потерпілого;

2) попередження;

3) догана або сувора догана;

4) передача неповнолітнього під нагляд батькам чи педагогічного, трудового колективу за їх згодою, а також окремим громадянам на їх прохання.

У випадку вчинення особами віком 16-18 років наступних правопорушень, вони підлягають адміністративній відповідальності на загальних підставах:

– незаконне вироблення, придбання, зберігання, перевезення наркотичних засобів або психотропних речовин без мети збути в невеликих розмірах;

– дрібне розкрадання державного або колективного майна;

– порушення водіями правил експлуатації транспортних засобів;

– керування транспортними засобами в стані сп'яніння;

– дрібне хуліганство;

– поширювання неправдивих чуток;

– злісна непокоря розпорядженню або вимозі працівника міліції чи їх образа;

– порушення громадянами порядку придбання, зберігання, передача іншим особам або продаж вогнепальної, холодної або пневматичної зброї.

З урахуванням характеру вчиненого правопорушення та особи правопорушника до зазначених осіб можуть бути застосовані заходи впливу, передбачені ст. 24-1 КУпАП:

1. попередження;

2. штраф;

3. оплатне вилучення предмета, який став знаряддям вчинення правопорушення;

4. конфіскація предмета, який став знаряддям вчинення правопорушення;

5. позбавлення спеціального права (до 3 років);

6. виправні роботи (до 2-х місяців, 20 % від зарплати);

7. адміністративний арешт (до 15 діб).

ЗАПИТАННЯ ТА ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ:

1. Що таке «адміністративний проступок»?

2. Що є предметом адміністративного права?

3. Що таке адміністративно-правова норма; її види?

4. Які особливості в адміністративно-правових відносинах?

5. В чому специфіка адміністративної відповідальності для неповнолітніх?

6. Які бувають санкції?

7. Що таке адміністративна відповідальність? Види адмін. відповідальності.